

DOSTUPNOST PITNÉ VODY JAKO ROZVOJOVÝ FAKTOR MALÝCH OBCÍ Z POHLEDU OBYVATEL A STAROSTŮ AVAILABILITY OF DRINKING WATER AS A DEVELOPMENT FACTOR FOR SMALL MUNICIPALITIES FROM THE PERSPECTIVE OF RESIDENTS AND MAYORS

Pavína Hejduková¹, Lucie Kureková², Tomáš Hejduk³, Štěpán Marval⁴, Radek Roub⁵

¹ Ing. Pavína Hejduková, Ph.D., Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická, pahejdu@kfu.zcu.cz

² Ing. Lucie Kureková, Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická, lucie.kurekova@seznam.cz

³ Ing. Tomáš Hejduk, Ph.D., Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, hejduk.tomas@vumop.cz

⁴ Ing. Štěpán Marval, Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, marval.stepan@vumop.cz

⁵ Ing. Radek Roub, Ph.D., Česká zemědělská univerzita v Praze, Fakulta životního prostředí, roub@fzp.czu.cz

Abstract: Příspěvek se zabývá problematikou zásobování pitnou vodou v malých obcích. Představeny jsou hlavní výsledky ze dvou dotazníkových šetření. První dotazníkové šetření bylo zacíleno na starostky a starosty malých obcí a byly zde specifikovány otázky týkající se problematiky zásobování pitnou vodou. Druhá dotazníková kampaň byla zaměřena na obyvatele ČR starší 15 let. Zde byly otázky směřovány ke zjištění nejdůležitějších faktorů ovlivňujících výběr obce či města, ve které by chtěl dotazovaný bydlet. Sběr dat byl realizován na jaře roku 2020. Šetření probíhalo v rámci řešení projektu s názvem „Dostupnost pitné vody pro obyvatele malých obcí jako indikátor socio – ekonomického rozvoje společnosti“ financovaného z programu TAČR ÉTA. Cílem zmiňovaného projektu je v souladu s resortními strategiemi a koncepcemi vytvořit metodiku adaptace malých obcí z pohledu dostupnosti pitné vody pro obyvatele jako indikátoru socio – ekonomického rozvoje společnosti. Získané poznatky dokládají, že problematika zásobování obcí pitnou vodou je aktuálním tématem, které je vnímáno jak ze strany obecní samosprávy, tak ze strany široké veřejnosti. Pro obě skupiny respondentů je význam zásobování pitnou vodou v malých obcích jedním z určujících faktorů v kontextu rozvoje obce.

Keywords: Water Supply, Questionnaire, Municipalities, Drinking water, Housing

JEL Classification: Q25, Q31, Q53, O18

ÚVOD

Zásobování obcí pitnou vodou je zásadní problematikou, která je podrobována diskuzi, jak na úrovni odborné, tak laické veřejnosti. Zejména dostupnost pitné vody v malých obcích se dostává do popředí zájmu mnoha zainteresovaných stran, a to nejen z pohledu environmentálního, hydrologického, ale též socioekonomického. Zásadní význam pro otevírání diskuse k uvedenému tématu má samozřejmě sucho, jelikož s prodlužující se řadou let s deficitem srážek se zvyšuje počet obcí ohrožených nedostatkem pitné vody, a to zejména těch malých – do 1 000 obyvatel (Datel a Hrabánková, 2016). Jednou z otázek je, jaká řešení je možné využít pro zmírnění rizik spojených s problematikou sucha z pohledu environmentálního, hydrologického (vice například Naše voda, 2019; Vopravil a kol., 2010 nebo Marval, Hejduková a Roub, 2019). Další neméně závažnou otázkou jsou sociální a ekonomické aspekty dané problematiky, což je dáno skutečností, že zásobování pitnou vodou je nejen na úrovni malých obcí zásadní součástí jejího rozvojového potenciálu. Jak

uvádí Bernard (2011), právě kvalita obytného prostředí a infrastruktury je zahrnuta v indikátorech rozvinutosti obce. Mezi základní prvky infrastruktury obce nezpochybnitelně patří právě zásobování pitnou vodou.

Důvodů, proč se autoři zabývají právě problematikou zásobování pitnou vodou na úrovni malých obcí, je několik. Zásobování pitnou vodou v malých obcích je roztržštěné, nekoncepční a vyznačuje se také nedostatečnou koordinací. Podle údajů z ČSÚ (2020) žije téměř 2,9 mil. obyvatel ČR ve 5 552 obcích do 2 000 obyvatel. Vodovody jsou evidovány v celkem 5 036 obcích, z nichž 87 % jsou malé obce do 2 000 obyvatel. Cca 1 200 obcí (vesměs obce malé a nejmenší) nemá veřejný vodovod, obyvatelé jsou tedy odkázáni na individuální zdroje, případně obecní studny (více Datel, 2017; Kožíšek, Paul a Datel, 2013).

Jelikož se velmi často hovoří o skutečnosti, že nedostatečná či nevyhovující úroveň vodohospodářské infrastruktury v obci se může stát limitujícím faktorem jejího dalšího rozvoje, jak například uvádí Kameníčková (2019), otevírá se diskuze pro další důvody, proč se věnovat danému tématu.

Závažnost a potřebu zkoumání dané problematiky dokazují také Hejduková a Kureková (2020). Autorky ve své studii zaměřené na ČR a vnímání globálních environmentálních hrozeb mimo jiné zjišťovaly, které globální problémy považují obyvatelé ČR za nejzávažnější. Z jejich analýzy vyplývá, že v roce 2014 bylo za nejvýznamnější problém považováno hromadění odpadu, jako druhý nejzávažnější problém byl vyhodnocen nedostatek pitné vody a třetím nejzávažnějším problémem bylo znečištění pitné vody. Naopak za nejméně závažné považovali respondenti tyto tři problémy: jaderná energie; geneticky upravené potraviny a globální oteplování. V roce 2018 došlo ke změně pořadí nejméně palčivých globálních problémů, přičemž za nejzávažnější problém považovali obyvatelé ČR nedostatek pitné vody následovaný problémem hromadění odpadu a pak opět znečištění pitné vody. Z těchto statistik je vidět, že nedostatek pitné vody a její kvalita jsou v ČR vnímány jako velký problém. Dále bylo v uvedené studii analyzováno hodnocení závažnosti nedostatku pitné vody mezi jednotlivými kraji. Za nejvíce závažný problém považují nedostatek pitné vody v Karlovarském kraji (téměř 80 % respondentů), za nejméně palčivý problém jej považují v Plzeňském kraji. Příspěvek si klade za cíl představit výsledky realizovaných dvou dotazníkových šetření a upozornit tak na význam zásobování pitnou vodou v malých obcích v kontextu rozvoje obce. V prvním dotazníkovém šetření byli osloveni starostky a starostové malých obcí, tudíž dotazníkové šetření je zaměřeno právě na zástupce územní samosprávy, kteří v malých obcích mají k problematice velmi blízko a mohou objektivně posoudit její významnost pro konkrétní lokalitu. V druhém dotazníkovém šetření byli osloveni obyvatelé starší 15 let z celé České republiky.

1. METODIKA A DATA

Ke sběru dat byla zvolena empirická metoda dotazníkového šetření, obě šetření byla realizována formou elektronického dotazníku a sběry dat probíhaly paralelně na jaře roku 2020. V případě prvního šetření byli cílovou skupinou starostky a starostové malých obcí v České republice, v případě druhého dotazníkového šetření cílovou skupinou byli obyvatelé České republiky starší 15 let. Ze seznamu všech obcí ČR z databáze ČSÚ (2020) byla provedena selekce obcí s počtem obyvatel nižším než 2 000 a formou interaktivního dotazníku odeslaným do datových schránek obcí byli osloveni starostky a starostové. V případě dotazníkového šetření cíleného na populaci byla oslovena anonymizovaná skupina dotazovaných obyvatel, která byla vybrána kvótním výběrem z databáze zprostředkovatelské firmy.

Dotazník 1

Celkem bylo osloveno přes 5 500 malých obcí (obce do 2 000 obyvatel) a podařilo se získat celkem 2 110 kompletně vyplněných dotazníků, čímž byla dosažena vysoká míra návratnosti, a to konkrétně 38,0 %. Otázky v prvním dotazníku byly rozděleny do tří okruhů: (A) současný stav zásobování pitnou vodou, (B) rozvoj obce a zajištění pitné vody do budoucna a (C) bariéry (kritická témata) rozvoje obce z pohledu představitelů obcí. Vzhledem k tomu, že potřeby malých obcí mohou být diferencované podle jejich velikosti, byly dále obce rozděleny do 3 skupin podle počtu obyvatel (do 250 obyvatel, 251–500 obyvatel a více než 500 obyvatel). Podrobný přehled počtu obcí a sesbíraných dotazníků v jednotlivých krajích je prezentován v následující tabulce (Tab. 1). Údaje o počtu sesbíraných dotazníků ukazují, že rozložení získaných dotazníků se blíží rozložení počtu obcí v jednotlivých krajích, jen ve třetině případů je rozdíl vyšší v absolutní hodnotě než 1 %, přičemž s rostoucím počtem obyvatel se počet takových případů zvyšuje. Tento údaj společně s vysokou mírou návratnosti dotazníků zvyšuje kvalitu a spolehlivost realizovaného šetření.

Tab. 1: Přehled rozložení obcí a sesbíraných dotazníků v jednotlivých krajích

| Kraj | Do 250 obyvatel | | | 251–500 obyvatel | | | Více než 500 obyvatel | | |
|-----------------|-----------------|----------|--------------|------------------|----------|--------------|-----------------------|----------|--------------|
| | ČSÚ | Dotazník | diff | ČSÚ | Dotazník | diff | ČSÚ | Dotazník | diff |
| Středočeský | 15.5% | 15.6% | 0.1% | 19.7% | 22.6% | 2.9% | 20.2% | 19.1% | -1.0% |
| Jihočeský | 14.8% | 16.4% | 1.7% | 10.4% | 9.8% | -0.5% | 6.3% | 6.8% | 0.5% |
| Plzeňský | 11.7% | 14.0% | 2.3% | 7.2% | 8.6% | 1.4% | 5.9% | 6.7% | 0.7% |
| Karlovarský | 1.1% | 0.7% | -0.4% | 2.5% | 2.7% | 0.1% | 2.3% | 2.1% | -0.2% |
| Ústecký | 3.7% | 4.1% | 0.4% | 6.6% | 6.2% | -0.3% | 6.1% | 8.0% | 1.9% |
| Liberecký | 2.6% | 2.5% | 0.0% | 2.9% | 2.2% | -0.7% | 4.2% | 4.4% | 0.2% |
| Královéhradecký | 7.4% | 7.0% | -0.5% | 8.3% | 7.0% | -1.3% | 6.4% | 6.4% | 0.0% |
| Pardubický | 7.7% | 6.8% | -0.8% | 8.6% | 8.7% | 0.1% | 6.5% | 6.9% | 0.4% |
| Vysočina | 20.8% | 17.6% | -3.2% | 9.5% | 8.9% | -0.6% | 6.3% | 4.3% | -2.0% |
| Jihomoravský | 7.8% | 8.4% | 0.6% | 9.9% | 9.2% | -0.7% | 13.5% | 12.3% | -1.1% |
| Olomoucký | 4.0% | 3.5% | -0.5% | 6.5% | 6.9% | 0.3% | 8.5% | 7.8% | -0.7% |
| Zlínský | 1.6% | 2.1% | 0.5% | 4.9% | 3.7% | -1.1% | 6.9% | 7.1% | 0.2% |
| Moravskoslezský | 1.3% | 1.1% | -0.3% | 2.9% | 3.4% | 0.5% | 6.9% | 8.0% | 1.1% |

Zdroj: ČSÚ (2020) a vlastní dotazníkové šetření 1

Dotazník 2

V rámci druhé dotazníkové kampaně, která byla směřována na obyvatele ČR, bylo zajištěno 1 000 vyplněných dotazníků. Otázky byly směřovány ke zjištění faktorů, které ovlivňují výběr obce či města, ve které by chtěl dotazovaný bydlet. Základní přehled o respondentech podle vybraných charakteristických znaků je uveden v Tabulce 3. Respondenti odpovídali na otázky týkající se faktorů, které mají vliv na jejich rozhodování o výběru obce či města pro své bydlení. Celkem bylo formulováno 18 faktorů, které by mohly mít vliv na jejich rozhodnutí. Přehled vybraných faktorů určujících výběr místa bydlení je uveden v Tabulce 2. Důležitost jednotlivých faktorů respondenti kvalifikovali na základě Likertovy škály (Naprosto zásadní; Důležitá; Ani, ani; Spíše není důležitá; Vůbec není důležitá).

Tab. 2: Vybrané faktory určující výběr místa bydlení

| ID | Otázka |
|-----------|---|
| Q1 | Stav pozemních komunikací |
| Q2 | Dopravní obslužnost (do krajských nebo územních center) |
| Q3 | Kvalita ovzduší |
| Q4 | Vytiženost pozemních komunikací dopravou |
| Q5 | Řešení odpadového hospodářství |
| Q6 | Míra ohrožení povodněmi |
| Q7 | Způsob zajištění pitné vody |
| Q8 | Řešení čištění odpadních vod |
| Q9 | Občanská vybavenost obce – např. obchod, MŠ, ZŠ |
| Q10 | Dostupnost kvalitní lékařské péče |
| Q11 | Ohrožení půdy erozí nebo degradací |
| Q12 | Míra úbytku a stárnutí obyvatel |
| Q13 | Velikost ploch pro rozvoj bydlení |
| Q14 | Množství pracovních příležitostí v obci a v dostupném okolí |
| Q15 | Podmínky pro podnikání v obci |
| Q16 | Bezpečnost v obci |
| Q17 | Podmínky pro kulturu, sport a činnost spolků |
| Q18 | Množství peněz v obecním rozpočtu |

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2

V Tabulce 3 je zobrazeno, jak se procentuální rozložení respondentů odlišuje od procentuálního rozložení v populaci ČR, viz sloupec Diff [ČR – Dotazník]. Data o obyvatelstvu ČR byla získána z databáze Českého statistického úřadu. V případě rozložení obyvatel podle posledního dosaženého vzdělání byla dostupná data bohužel pouze za rok 2011, kdy bylo realizováno poslední šetření Sčítání lidu, domů a bytů. Vzhledem k tomu, že z pohledu statistiky se jedná o relativně zastaralý údaj, je dost pravděpodobné, že uvedená struktura neodpovídá současnému rozložení obyvatelstva a je pravděpodobné, že se snížil podíl obyvatel s posledním dosaženým vzděláním označeným jako Bez maturity ve prospěch zvýšení podílů obyvatel se vzděláním s označením jako Střední s maturitou a Vysokoškolské. Zbylé údaje z ČSÚ byly získány za rok 2019, čili prezentovaná struktura podle vybraných atributů odpovídá současné struktuře obyvatelstva. V případě porovnání struktury podle pohlaví, tak podíl odpovědí mužů a žen se příliš neliší podílům mužů a žen v celé ČR. Do šetření se zapojilo více obyvatel se středoškolským a vysokoškolským vzděláním, než se vyskytuje v ČR. V ČR je téměř 23,3 % obyvatel starších 65 let, přičemž v dotazníkovém šetření je tato skupina zastoupena pouze 7,5 %. Na druhou stranu starší obyvatelé budou s nižší pravděpodobností reálně rozhodovat o změně svého bydliště. V případě dalších věkových skupin se podíl zastoupení přibližuje věkové struktuře v populaci ČR. Dále je také struktura obyvatel a respondentů porovnávána podle velikosti současného bydliště a kraje. V těchto parametrech byla struktura respondentů a obyvatelstva relativně blízká. Podobnost struktury získaných dat podle vybraných atributů zvyšuje vypovídající schopnost výsledků a hodnotu získaných poznatků z dotazníkového šetření.

Tab. 3: Základní přehled údajů o respondentech

| Atribut | Počet | Dotazník % | ČR % | Diff [ČR–Dotazník] p. b. |
|-------------------------------------|-------|---------------|---------|--------------------------------|
| Pohlaví | | | | |
| <i>Muž</i> | 512 | 51.2% | 49.3% | -1.9 |
| <i>Žena</i> | 488 | 48.8% | 50.7% | 1.9 |
| Vzdělání | | | | |
| <i>Bez maturity</i> | 280 | 28.0% | 53.9% | 25.9 |
| <i>Střední s maturitou</i> | 415 | 41.5% | 28.6% | -12.9 |
| <i>Vysokoškolské</i> | 305 | 30.5% | 17.5% | -13.0 |
| Věk | | | | |
| <i>15–24 let</i> | 181 | 18.1% | 10.8% | -7.3 |
| <i>25–34 let</i> | 219 | 21.9% | 15.6% | -6.3 |
| <i>35–44 let</i> | 216 | 21.6% | 19.3% | -2.3 |
| <i>45–54 let</i> | 161 | 16.1% | 16.5% | 0.4 |
| <i>55–64 let</i> | 148 | 14.8% | 14.6% | -0.2 |
| <i>65 nebo více let</i> | 75 | 7.5% | 23.3% | 15.8 |
| Velikost současného bydliště | | | | |
| <i>do 499 obyvatel</i> | 63 | 6.3% | 7.8% | 1.5 |
| <i>500–1.999 obyvatel</i> | 136 | 13.6% | 19.2% | 5.6 |
| <i>2.000–4.999 obyvatel</i> | 87 | 8.7% | 12.1% | 3.4 |
| <i>5.000–19.999 obyvatel</i> | 182 | 18.2% | 18.5% | 0.3 |
| <i>20.000–99.999 obyvatel</i> | 256 | 25.6% | 20.2% | -5.4 |
| <i>100.000 nebo více obyvatel</i> | 276 | 27.6% | 22.2% | -5.4 |
| Kraj současného bydliště | | | | |
| <i>Hlavní město Praha</i> | 136 | 13.6% | 12.4% | -1.2 |
| <i>Středočeský</i> | 119 | 11.9% | 13.0% | 1.1 |
| <i>Jihočeský</i> | 57 | 5.7% | 6.0% | 0.3 |
| <i>Plzeňský</i> | 50 | 5.0% | 5.5% | 0.5 |
| <i>Karlovarský</i> | 25 | 2.5% | 2.8% | 0.3 |
| <i>Ústecký</i> | 80 | 8.0% | 7.7% | -0.3 |
| <i>Liberecký</i> | 39 | 3.9% | 4.1% | 0.2 |
| <i>Královéhradecký</i> | 51 | 5.1% | 5.2% | 0.1 |
| <i>Pardubický</i> | 51 | 5.1% | 4.9% | -0.2 |
| <i>Vysočina</i> | 44 | 4.4% | 4.8% | 0.4 |
| <i>Jihomoravský</i> | 118 | 11.8% | 11.1% | -0.7 |
| <i>Olomoucký</i> | 59 | 5.9% | 5.9% | 0.0 |
| <i>Zlínský</i> | 50 | 5.0% | 5.4% | 0.4 |
| <i>Moravskoslezský</i> | 121 | 12.1% | 11.2% | -0.9 |

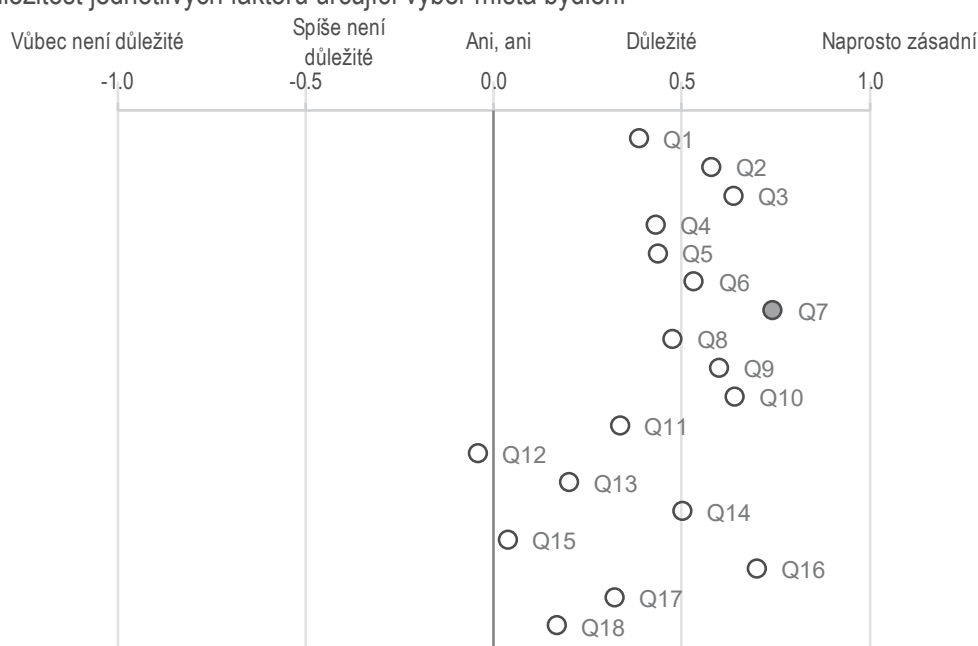
Zdroj: ČSÚ (2011), ČSÚ (2020) a vlastní dotazníkové šetření 2

2. VYBRANÉ VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÝCH ŠETŘENÍ

Na základě odpovědí z druhého dotazníku byla vypočtena míra důležitosti jednotlivých faktorů určující výběr místa bydlení. Míra důležitosti nabývá hodnot v intervalu mezi -1 a 1, přičemž pokud se skóre blíží -1, tak je daná oblast považována za nedůležitou (Vůbec není důležité), a naopak pokud se hodnoty blíží 1, tak je daná

oblast z pohledu respondentů velmi důležitá (Naprostě zásadní). Přehled hodnot průměrného skóre u jednotlivých faktorů je znázorněn na Obrázku 2 (Obr. 2). Za nejvíce důležitou je z pohledu respondentů otázka Q7: Způsob zajištění pitné vody, z čehož lze vyvozovat, že aktuálně jsou problémy se zásobováním pitnou vodou a potažmo sucho považovány za velmi závažné, což je i v souladu se zjištěními ze studie Hejduková a Kureková (2020). Za druhou nejvíce důležitou oblast je považována oblast Q16: Bezpečnost v obci. Naopak za nejméně důležité považují respondenti oblast Q12: Míra úbytku a stárnutí obyvatel a za druhou nejméně důležitou pak oblast Q15: Podmínky pro podnikání v obci. V případě dalších dvou otázek týkajících se vodního hospodářství se skóre důležitosti pohybovalo okolo průměrné hodnoty 0,5, čili dané oblasti jsou z pohledu respondentů považovány u velké části respondentů za Důležité. Jinými slovy Míra ohrožení povodněmi a Řešení čištění odpadních vod hraje významnou roli při rozhodování o změně bydlení.

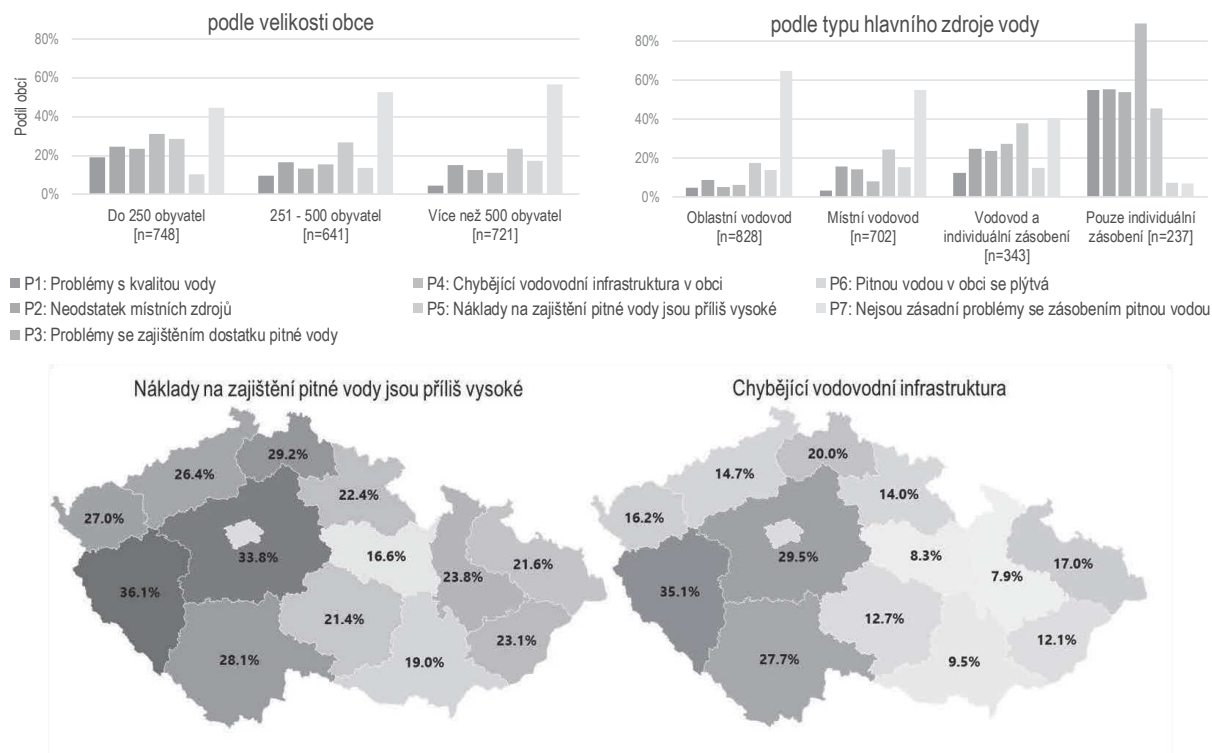
Obr. 2: Důležitost jednotlivých faktorů určující výběr místa bydlení



Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 2

Na základě odpovědí z 1. dotazníkového šetření se ukazuje, že u sledovaných obcí s vyšším počtem obyvatel převažuje zásobování pitnou vodou z oblastního vodovodu. U menších obcí převažuje místní vodovod či individuální zásobování. Vzhledem k tomu, že respondenti z 2. dotazníkové kampaně považují za nejdůležitější faktor pro změnu svého bydliště „Způsob zajištění pitné vody“, je žádoucí znát současný stav zásobení pitnou vodou v malých obcích, respektive jaké jsou hlavní problémy, se kterými se malé obce potýkají. Přehled současného stavu dle odpovědí starostek a starostů dokresluje Obrázek 3 (Obr. 3). V horní části jsou uvedeny sloupcové grafy, jednotlivé sloupce reprezentují problémy obcí, výše sloupce odpovídá podílu obcí s daným problémem. V levém horním grafu jsou obce tříděné podle počtu obyvatel a v pravém jsou obce tříděné podle typu hlavního zdroje vody v obci. Spodní kartogramy ukazují regionální rozložení obcí mající problémy s vysokými náklady na zajištění pitné vody a problém s chybějící vodovodní infrastrukturou.

Obr. 3: Současný stav zásobení pitnou vodou

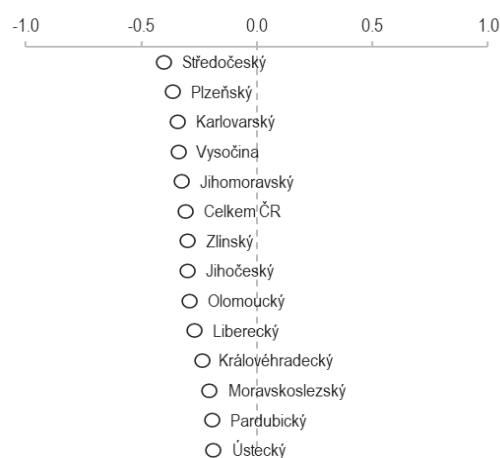


Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 1

Malé obce do 250 obyvatel se častěji setkávají s problémy s pitnou vodou, řeší častěji její kvalitu (P1) a chybějící infrastrukturu (P4). Lze říci, že bez ohledu na počet obyvatel se u malých obcí vyskytuje problém s vysokými náklady na zajištění pitné vody (P5), nejčastěji se s ním potýkají obce v Plzeňském kraji. Toto zjištění koresponduje i s tím, že v Plzeňském kraji je nejvyšší podíl obcí majících problém s chybějící vodovodní infrastrukturou. Bezpochyby se potřeba množství pitné vody zvyšuje s velikostí obce, avšak náročnost zajištění dostatku pitné vody není takto diferencována. Finanční náročnost zajištění pitné vody záleží nejen na velikosti malé obce, ale také na tom, zda je obec tvořena několika oddělenými malými sídly. Obce, které mají pouze individuální zásobování se potýkají více často s uvedenými problémy P1 – P5, ale na druhou stranu nebylo shledáno, že by se v obcích s individuálním zásobením často plynulo s pitnou vodou (P6). V těchto obcích se z pohledu starostů zachází s vodou hospodárněji než v případě ostatních obcí s jinými typy hlavního zdroje vody.

Starostky a starostové si uvědomují důležitost zajištění pitné vody pro své obce, což dokládá i následující výpočet, tzv. skóre ohrožení (viz Obr. 4). Respondenti se měli vyjádřit do jaké míry je důležité zajištění pitné vody v jejich obci a jaká je míra ohrožení obce z pohledu zásobování pitnou vodou. Skóre ohrožení může nabývat hodnot v intervalu mezi -1 a 1, přičemž pokud se skóre blíží -1, tak je považována důležitost zajištění pitné vody za naprosto zásadní a zásadně to ohrožuje rozvoj obce. Naopak pokud se hodnoty blíží 1, tak zajištění pitné vody z pohledu starostek a starostů obcí není důležité a de facto neohrožuje rozvoj obce. Průměrné skóre ohrožení nedostatkem pitné vody v jednotlivých krajích nabývá hodnot v intervalu mezi -0,41 a -0,19, přičemž nejvíce ohrožené obce z pohledu starostek a starostů jsou malé obce ve Středočeském kraji, a naopak nejméně ohrožené se jeví obce v Ústeckém kraji.

Obr. 4: Důležitost zajištění pitné vody z pohledu starostů



Zdroj: vlastní dotazníkové šetření 1

Malé obce nejčastěji aktuálně realizují projekty, jako jsou Opravy a rekonstrukce stávající vodovodní infrastruktury, Výstavba vodovodu pro nové plochy rozvoje bydlení a Zajištění nového zdroje vody pro místní vodovod. Přestože si zastupitelé malých obcí uvědomují důležitost zásobování pro rozvoj jejich obce, existují překážky, které brání rozvoji v oblasti zásobování pitnou vodou. Přehled nejčastějších problémů z pohledu starostek a starostů je uveden v následující Tabulce 3. Jako nejčastěji překážky jsou uváděny: Nedostatek financí v rozpočtu obce, Nejistota získání peněz z projektu (z dotace), Hrozba nepřiměřeného zadlužení obce, složitá administrativa projektů. Nedostatek financí v obecních rozpočtech je samozřejmě dlouhodobý problém, se kterým se obce potýkají, a není spojen pouze s realizací projektů pro zásobení pitnou vodou, avšak právě různé dotační tituly by mohly přinést do rozpočtu obcí finance, nicméně je vidět, že obce se obávají složité administrativy.

Tab. 3: Zásadní překážky rozvoje v oblasti zásobování pitnou vodou.

| Typ zásadní překážky | Celkem [n=2110] | Do 250 obyvatel [n=748] | 251 - 500 obyvatel [n=641] | Více než 500 obyvatel [n=721] |
|--|-----------------|-------------------------|----------------------------|-------------------------------|
| Nedostatek financí v rozpočtu obce | 50.7% | 57.8% | 51.8% | 42.3% |
| Nejistota získání peněz z projektu (z dotace) | 46.7% | 50.7% | 44.9% | 44.1% |
| Hrozba nepřiměřeného zadlužení obce | 46.1% | 53.6% | 48.8% | 35.8% |
| Složitá administrativa projektů | 39.0% | 43.7% | 37.3% | 35.6% |
| Překážky v oblasti vlastnictví pozemků (vykupování, věcná břemena) | 29.7% | 27.5% | 30.7% | 30.9% |
| Nepřijatelné zvýšení vodného | 23.5% | 23.3% | 24.5% | 22.9% |
| Příliš dlouhá doba realizace | 20.1% | 21.7% | 19.7% | 18.9% |
| Překážky v právních předpisech | 16.1% | 17.9% | 15.9% | 14.4% |
| Omezené kompetence samosprávy obce | 12.5% | 11.6% | 12.0% | 13.7% |
| Nedostatečná metodická podpora (kraje, státu) | 11.7% | 12.7% | 11.7% | 10.5% |
| Nedostatečné kapacity firem na realizaci | 8.3% | 7.8% | 9.0% | 8.2% |
| Nesouhlas obyvatel se změnou | 7.1% | 7.5% | 6.4% | 7.4% |
| Není zájem o zvýšení kvality pitné vody | 4.8% | 5.9% | 4.5% | 3.9% |
| Neochota sousedních obcí ke spolupráci | 4.4% | 5.1% | 4.4% | 3.7% |
| Nic z uvedeného | 23.9% | 20.2% | 23.9% | 27.7% |

Zdroj: ČSÚ (2020) a vlastní dotazníkové šetření 1

ZÁVĚR

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že z pohledu starostek a starostů malých obcí je zásobování pitnou vodou jedním z hlavních faktorů pro rozvoj jejich obce. Na základě dílčích výsledků z dotazníkového šetření lze konstatovat, že za nejdůležitější faktor určující výběr místa bydlení je z pohledu respondentů „Způsob zajištění pitné vody“, z čehož lze vyvozovat, že aktuálně jsou problémy se zásobováním pitnou vodou a potažmo sucho považovány za velmi závažné. Uvedená zjištění jsou plně v souladu s šetřením CVVM a s vlastním realizovaným dotazníkovým šetřením u obyvatel ČR starších 15 let.

U malých obcí s vyšším počtem obyvatel převažuje zásobování pitnou vodou z oblastního vodovodu, u menších obcí převažuje místní vodovod či individuální zásobování. Nejmenší obce do 250 obyvatel se častěji setkávají s problémy s pitnou vodou, řeší častěji její kvalitu a chybějící infrastrukturu pro distribuci ke svým obyvatelům.

Z dané problematiky malé obce v současnosti nejčastěji realizují projekty na opravy a rekonstrukce stávající vodovodní infrastruktury. Dále jsou často v malých obcích budovány vodovody pro nové plochy rozvoje bydlení či jsou zajišťovány nové zdroje vody pro místní vodovody.

Na základě odpovědí z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že zásadními překážkami rozvoje v oblasti zkvalitnění zásobování pitnou jsou: nedostatek financí v rozpočtu obce, nejistota získání dotačních peněz, s tím související hrozba nepřiměřeného zadlužení obce a složitá administrativa projektů.

Limity výzkumu lze spatřovat především v souvislosti s výskytem tzv. self-selection bias, kdy u některých respondentů lze zaznamenat zpravidla větší tendence k účasti na šetření než u ostatních, což může také platit pro některé reprezentanty obcí a obyvatele ČR. Ke snížení tohoto zkreslení mohlo být docíleno prodloužením termínu pro vyplnění dotazníků a opakováním výzvy k vyplnění dotazníku. Na druhou stranu toto nebylo považováno za žádoucí, a to i vzhledem k situaci způsobené pandemií COVID-19, proto tak nebylo učiněno. Navíc návratnost u prvního dotazníku blížící se k 40 % lze považovat za velmi dobrou. Dalším omezením mohl být právě termín realizace šetření, neboť situace způsobená onemocněním COVID-19 mohla negativně ovlivnit míru návratnosti a v případě některých otázek mohlo docházet k vyššímu subjektivnímu zkreslení odpovědí. Na druhou stranu byl interaktivní dotazník ošetřen „rotací“ jednotlivých otázek, které byly variantně distribuovány jednotlivým zástupcům obcí i obyvatelům.

Poděkování

Příspěvek vznikl za podpory projektu Technologické agentury ČR (TAČR) č. TL02000060 s názvem „Dostupnost pitné vody pro obyvatele malých obcí jako indikátor socioekonomického rozvoje společnosti“.

ZDROJE

Bernard, J. (2011). Endogenní rozvojové potenciály malých venkovských obcí – obtížné hledání a měření jejich vlivu. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 47(4), 745–775.

ČSÚ (2011) *Sčítání lidu, domů a bytů*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu>; (cit. 31. 7. 2020)

ČSÚ (2020) *Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2020*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-1-1-2020>; (cit. 31. 7. 2020)

CVVM. (2020). *Česká veřejnost o globálních problémech – červen 2020*. Tisková zpráva. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5251/f9/oe200807.pdf (cit. 28. 8. 2020)

Datel, J. V. (2017). *Kvalita pitné vody z místních vodních zdrojů malých obcí*. Liberec: TESEUS.

Datel, J. V., & Hrabánková, A. (2016). Specifika místních vodních zdrojů při zásobování obyvatelstva pitnou vodou. *Vodohospodářské technicko-ekonomické informace*, 58(3), 21–27.

Hejduková, P., & Kureková, L. (2020). Water scarcity: regional analyses in the Czech Republic from 2014 to 2018. *Oeconomia Copernicana*, 11(1), 161-181.

Kameníčková, V. (2019). Obecní rozpočty a výdaje na vodní hospodářství. *Deník veřejné správy, rubrika Ekonomika*, 1/2019.

Kožíšek, F., Paul, J., & Datel, J. V. (2013). *Zajištění kvality pitné vody při zásobování obyvatelstva malými vodárenskými systémy*. Praha: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v.v.i.

Marval, Š., Hejduková, P., & Roub, R. (2019). Dostupnost pitné vody v malých obcích. *Geografické rozhledy*, 29(2), 8–11.

Naše voda. (2019). Propojování vodárenských soustav je nejúčinnějším opatřením vůči suchu. *Naše voda: Informační portál o vodě*. Dostupné z: www.nase-voda.cz/propojovani-vodarenskych-soustav-je-nejucinnejsimopatrenim-vuci-suchu (cit. 26. 9. 2019)

Vopravil, J., a kol. (2010). *Vliv činnosti člověka na krajinu českého venkova s důrazem na vodní režim a zadržování vody v krajině*. Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v. v. i. Praha. Dostupné 26. 9. 2019 z: http://eagri.cz/public/web/file/176029/Text_studie_TPS.pdf